

УДК 141.7:172/177:001.8

Т.О. Кравченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС ТА СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

В статті розкривається сутність сучасного суспільства, яке характеризується нестійкістю, нелінійністю свого розвитку та ризикогенністю. Автором зазначається, що експоненційний розвиток високих наукомістких технологій призводить до появи нового технологічного укладу, а також зміни соціального устрою суспільства, а отже і до експоненційного прийняття і звикання до технологій, їх впровадження в повсякденне життя людини. Акцент зроблений на тезі, що в сучасних умовах розвитку цивілізації спостерігається трансформація загальнолюдських цінностей та тенденція до виникнення нових цінностей техногенної цивілізації. Автором акцентується увага на питанні свободи особистості, а також важливості методів, які використовуються для досягнення мети у побудові образу майбутнього.

Ключові слова: *стійке суспільство, свобода особистості, свобода вибору, дигіталізація, антропосфера, ризик, технонаука, постправа.*

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується мінливістю, нестійкістю, нелінійністю розвитку та ризикогенністю. Постнекласична наука внесла свої корективи в розуміння світу, оточуючої дійсності, суспільства та людини зокрема. Наука як форма інтелектуальної та духовної діяльності людства сприяє активному розвитку високих наукомістких технологій та їх широкому впровадженню в усі сфери життєдіяльності людини.

Значного розвитку набувають науки про людину та науки про природу, які в постнекласичній науці набувають конвергентного стану, поєднуються, набуваючи нових якостей та результатів. Тобто поряд з природничо-науковим пізнанням оточуючого світу і людини в ньому набуває значення пізнання гуманітарне, покликане осмислити роль людини в світі і розвитку техніки, технологій, а також вплив науково-технічного прогресу на розвиток та існування людини в постіндустріальну, інформаційну епоху. У цілісному пізнанні світу, соціальної дійсності природниче та гуманітарне пізнання виступають як єдність.

Початок ХХІ століття ознаменований рядом найважливіших наукових відкриттів і експериментів, які істотно розширили можливості людського розуму в процесі пізнання і створення нових технологій виробництва та розвитку природного оточуючого середовища. Ці відкриття мають глобальний характер і безпосередньо впливають на розвиток планетарної цивілізації, яка

набуває ознак глобалізованості, конкурентоспроможності, інтернаціональності, дигітальності, поширення інформатизації та комп'ютеризації, зумовлюючи потребу у комплексній модернізації практично всіх галузей життєдіяльності людини, що зумовлено активним впровадженням високих наукомістких технологій та поширенням практики їх застосування. Все частіше наукове співтовариство звертає увагу на активне поширення інформаційно-мережевих та інших високих наукомістких технологій (Hi-Tech та Hi-Hume), їх активний вплив на сучасне суспільство та трансформацію останнього до стану інформаційно-мережевого. Тому постає питання про місце людини в сучасному світі, її права та свободи, а також трансформацію цінностей в умовах науково-технічного прогресу та прагнення до становлення «стійкого суспільства». Розкриття поставлених питань і є **метою даної статті**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль науки та науково-технічного прогресу в розвитку планетарної цивілізації та життєдіяльності соціуму невпинно зростає. Все більше філософів, вчених, сучасних дослідників звертають увагу на тенденції розвитку постнекласичної науки, зміну світоглядних орієнтацій, вплив високих наукомістких технологій на розвиток суспільства та людину, позитивні та негативні наслідки втручання науки в життя суспільства, що тягне за собою трансформацію ціннісних орієнтацій та етики взагалі. Серед них варто зазначити В. Аршинова, В. Буданова, М. Кастельса, О. Князеву, В. Лекторського, В. Лепського, Х. Мариносяна, М. Марчука, М. Моїсеева, Д. Нейсбіта, А. Ракітова, В. Ратнікова, С. Стьопіна, В. Чуйка, В. Цикіна та ін.

Виклад основного матеріалу. В епоху постнекласичної науки набули нового значення і трактування явища та процеси оточуючого середовища, як природні, так і соціальні. В іншому ракурсі почала розглядатися людина – як суб'єкт, включений в об'єкт дослідження. Парадигма цілісності та універсальний еволюціонізм вплинули на трансформацію поглядів стосовно розвитку біосфери, ноосфери та антропосфери, що призвело до нового бачення і процесу освіти, ґрунтування його на біоетичних принципах, засадах ноосферної концепції та синергетичній інтерпретації. Постало питання про актуалізацію філософії та філософії освіти зокрема.

Методологічний плюралізм дозволив дослідити та пояснити явища та процеси з різних точок зору, не зациклюючись на певній єдиній стороні дослідження. Синергетична парадигма привнесла нове бачення складних нелінійних систем, що здатні до самоорганізації та саморозвитку.

Постнекласична наука дозволила багатьом вченим звернутися до вивчення живої, неживої матерії на мікро- та нанорівнях, а також соціальної матерії. Це призвело до швидких темпів науково-технічного прогресу та розвитку високих наукомістких технологій (Hi-Tech та Hi-Hume), фундаментальних наук про природу та наук про людину. Постало питання про перехід науки на новий рівень – технонаука. Як зазначає С. Сумченко, «поява феномена технонауки як

нової форми взаємодії науки, виробництва і бізнесу стало результатом переорієнтації цілей наукового пошуку на реалізацію інновацій, що приносять прибуток від реалізації на ринку. Окремо узята наука і технологія перетворилися на одномірні «проекції» єдиної технонауки, в реальній практиці існує не дихотомія «наука – технологія», а нерозривний синергетичний симбіоз між ними» [8, 17]. Технонаука та наука взагалі мають значне культурно-історичне значення, будучи важливим соціально-економічним інститутом. На думку В. Буданова, технонаука є дволиким Янусом, який створює як «хімічну, біологічну, ядерну зброю, так і нові матеріали, енергетику, ліки» [2, 48]. Взагалі, якщо розглядати технології, вони є етично нейтральними, але те, з якою метою їх застосовують, тобто певна вмотивованість застосування технологій, є амбівалентним, адже технології несуть в собі як соціальні блага, так і ризики соціальної, екологічної та особистісної деструкції.

Поява науки і технонауки, зокрема, викликана власне практичною потребою людини. Людство завжди прагнуло до інновацій, які впроваджувалися в усі сфери його життєдіяльності. Але інноваційна діяльність «спрямована на зміну технології, логіки, методів, рецептури і т.п., і вже тому пов'язана з певним рівнем ризику» [11, 109], який на думку С. Шавеля, є констеляцією обставин, яка здатна викликати непередбачувані та незаплановані результати в процесі діяльності. В сучасних умовах розвитку суспільства під ризиком розуміється взаємодія суспільства з небезпеками, що ініціюються процесами модернізації, а отже умови існування суспільства характеризуються нестабільністю та невизначеністю, визначаючи його як принципово ризикогенне. Спостерігається зміна матриці соціальних та екзистенційних цінностей, штучне формування потреб людини, яка існує в суспільстві масового споживання та цифрових комунікаційних середовищ. З цього приводу цікавим є той факт, що в 2016 році Оксфордський словник «словом року» обрав таке поняття, як «постправа» (post-truth), яка характеризує епоху розвитку масової комунікації, в якій об'єктивні факти у формуванні суспільної думки є не досить важливими, оскільки на перший план виходять емоції та особисті переконання. А, отже, в сучасних умовах штучного формування потреб особистості можливе і штучне формування суспільної думки.

Життя сучасної людини перетворюється на гонитву за задоволенням, а отже, і за високотехнологічними новинками. Людина існує в «суспільстві надспоживання, яке потребує універсальних і бажано безсмертних споживачів» [4, 171]. Перехід суспільства від індустріальної до постіндустріальної економіки викликав значні зміни в технологіях, швидкості їх впровадження, ринку праці та якості життя. З цього приводу влучно зазначає М. Фомін, що в сучасних умовах присутня «унікальна необхідність одночасно приділяти увагу галузям діючого технологічного укладу – інформаційно-комунікаційним технологіям; розвивати галузі майбутньої технологічної хвилі – NBICS-технології: нано-, біо-, інфо-,

когно-, соціо-; і не забувати про попередній уклад – всі традиційні галузі промисловості» [10, 140]. Власне, розглядаючи «технологічний уклад» (tenor of technology), дослідник зазначає, що під цим поняттям варто розуміти «сукупність поєднаних виробництв (взаємопов'язаних технологічних ланцюгів), які мають єдиний технічний рівень, що розглядається як альтернативна по відношенню до галузевої структурна підсистема економіки» [10, 140]. Звертаючись до аналізу поняття «технологічний уклад», варто відзначити, що на думку В. Буданова відбувається зародження нового, шостого технологічного укладу, який полягатиме у витісненні «працівника розумними машинами ... не із сфери промислового виробництва чи сільського господарства, де автоматизація та механізація давно замінили армії працівників та селян взводами кваліфікованих операторів, а зі сфери обслуговування, в якій зайняті більшість населення розвинених країн» [2, 47]. Тобто якщо раніше поява нових технологій сприяла виникненню великої кількості нових професій та робочих місць, то на сьогодні ставиться питання про трансформацію ринку праці, мінімізацію виробничої зайнятості людства тощо.

На нашу думку, сучасний технологічний уклад характеризується зближенням та експоненціальним розвитком всіх існуючих технологій та технологій, які знаходяться в стані розробки, що і проявляється у формі NBICS-конвергенції, яка є підтвердженням тісного взаємозв'язку всіх наукомістких високих технологій (Hi-Hume і Hi-Tech). Цей зв'язок полягає в тому, що Hi-Tech створює і пропонує, а Hi-Hume чинить таким чином, щоб продукція галузі Hi-Tech увійшла в наше життя цілком і повністю, охопивши всі сфери життєдіяльності. Hi-Tech дозволяє людині маніпулювати власною тілесністю (згадаймо лише активні розробки в евгеніці, генній інженерії та течії трансгуманізму), в той час як Hi-Hume дозволяє «грати» з людською свідомістю, маніпулювати діями. Можна сказати, що Hi-Hume певним чином готують нас до виникнення нового виду людини – постлюдини, а також до впровадження технологій Hi-Tech в повсякденне життя. Адже сучасна людина не готова морально і психологічно до шквалу експоненціального зростання технологічності сучасного світу; простежуються раціональні етичні бар'єри суспільства, а також економічні та геополітичні бар'єри. Етичні бар'єри реалізуються більшою мірою через законодавчі обмеження.

Президент Академії гуманітарних досліджень Х. Мариносян погоджується з тим, що формується новий технологічний уклад, який «заснований на NBICS-конвергенції, в якій визначним фактором стають когнітивні технології» [5, 25], що призведуть до розвитку нейротехнологій, виникнення інвазивних інтерфейсів та «розумної» техніки, яка буде в змозі самостійно себе розвивати та вдосконалювати, що призведе до зміни соціального устрою і виникнення електронної цивілізації, як ера самостійного, незалежного і безконтрольного з боку людини розвитку техніки, науки та технологій.

Сучасні Ні-Hume і Ні-Tech сприяють зростанню залежності людини від застосування техніки і технологій, що породжує проблему ідентичності людини в сучасному інформаційному суспільстві. Останнім часом все більше дослідників схиляються до думки, що сьогодні в суспільстві діє інший процес, протилежний ідентифікації – це індивідуалізація особистості, що полягає в «звільненні людини від продиктованої, успадкованої та вродженої обумовленості її соціальної ролі ... «індивідуалізація» полягає у перетворенні людської ідентичності з «даності» в «завдання» і в наділенні дійових осіб відповідальністю як за вирішення цього завдання, так і за наслідки (включаючи побічні ефекти) виконання ними їх ролей» [1, 181]. Таким чином сучасний соціум набуває індивідуалізованого характеру. Людина намагається, з одного боку, виділитися із суспільної маси завдяки певним проявам своєї індивідуальності, а, з іншого боку, простежується звичайне відокремлення від суспільства, тенденції до усамітнення та поширення таких явищ як «соціопатія» та «мізантропія». Людина виступає як борець проти сформованих норм і правил, який прагне до підпорядкування своїй волі суспільних процесів і формування своєї власної картини світу, меж поведінки в світі.

З виникненням нових технологій виникли нові ризики і загрози, які вони несуть з собою. У своїй праці «Висока технологія, глибока гуманність» Д. Нейсбіт розкриває зворотний бік Ні-Hume. Ця технологія може не тільки змінювати свідомість людини з метою поширити, привчити і зробити модним продукт Ні-Tech, вона повинна дати людині розуміння того, що не дивлячись на активний прогрес Ні-Tech, людина повинна зберегти свою людяність насамперед. Глибока гуманність – це «вміння прийняти первісну силу життя і смерті ... вміння прийняти те, що своєю величиною набагато перевершує нас самих» [6, 40], тобто прийняти високу технологію як даність, але не чудо, але і в той же час відкинути ту технологію, яка грубо втручається в наше життя. Це вміння цінувати життя таким, яким воно є. Це розуміння того факту, що технологія є невід'ємною частиною еволюції культури, це частина нашої творчості, мрії, прагнення поліпшити все навколо; прийняття того факту, що технологія позитивно впливає лише тоді, коли підтримує і покращує буденне життя, а негативно впливає, коли спотворює соціальну реальність і відчужує людину від неї. Зрештою, це вміння залишатися людяним і бути вірним своїм принципам, ідеалам і загальнолюдським цінностям в епоху панування високих технологій. Але в той же час відбувається зміна цінностей сучасної людини, зміщення їх в бік задоволення власних потреб, дегуманізація та гомогенізація культури. Так, в сучасній техногенній цивілізації «в якості ціннісного пріоритету утверджується ідеал вільної індивідуальності, автономної особистості, яка може долучатися до різноманітних соціальних спільнот і має рівні з іншими права» [9, 15]. Але в той же час визнається влада над людиною та влада над об'єктами як основний ціннісний пріоритет. Маніпулювання стає звичною справою і виходить на високий рівень своєї майстерності. Власне, маніпулювання може

проявлятися в різних видах, зокрема маніпулювання масовою та індивідуальною свідомістю, правами та свободами особистості, свободою вибору тощо.

А. Ракітов, розглядаючи місце і сутність людини в оцифрованому світі, приходять до висновку, що сучасний світ нагадує той, який висвітлений в романі Дж. Оруелла «1984» як авторитарний та тоталітарний, в якому жителі знаходяться під постійним контролем «всевидячого ока», яке стежить за кожним, аналізує висловлювання і приймає відповідні заходи [7, 35]. Чому А. Ракітов пов'язує світ, висвітлений Дж. Оруеллом, із сьогоденням? Відповідь полягає в тому, що сучасні технології носять амбівалентний характер; поруч із великою кількістю переваг впровадження високих наукомістких технологій в повсякденне життя (доступ до великої кількості і різної якості інформації; можливість комунікації; сучасні гаджети тощо), існує і найбільший недолік, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, – можливість контролю. З цього приводу А. Ракітов зазначає, що «тотальний контроль, який здійснюється за допомогою сучасних цифрових ІКТ, може вкрай негативно вплинути на інтелектуальні, етичні та ділові характеристики будь-якої людини. Він міг би чинити сильний депресуючий психічний вплив і деформувати нормальне людське мислення «усередненої» людини, зробивши її вкрай пасивною, не здатною приймати навіть найпростіші побутові рішення, дезорієнтувати в соціальному і природному середовищі, зробити некоммунікбельною і в підсумку, в разі тривалого часового інтервалу такого «цифрового контролю», підірвати самі засади суспільства» [7, 36]. Вказаний контроль стосується як продукування, розповсюдження, зберігання інформації і знань, так і аспекту чіпізації. В одній із доповідей директор департаменту взаємодії науки, технологій та суспільства Московського технологічного інституту Петро Левич відмітив, що «свобода не суперечить технічному прогресу. Якщо людина боїться впроваджувати в себе чіп, тому що так її простіше «відключити» від системи – це не проблема чіпу, це проблема політичної системи, яка дає зрозуміти, що може це зробити». А отже постає питання – чи є все ж таки технології етично нейтральними і чи не є активне сприяння експоненціальному їх розвитку спеціально спрямованим на встановлення світового тотального контролю? Знаходженням відповіді на ці питання займається багато філософів, соціологів, вчених.

Останнім часом в науковому дискурсі все частіше набуває поширення таке визначення сучасності, як необхідність «стійкого розвитку», а отже, і «стійкого суспільства». Ф. Капра досить доцільно пояснив сутність «стійкого суспільства», як суспільства, «що задовольняє свої потреби, не припиняючи перспектив наступних поколінь» [3, 20]. М. Фомін, визначаючи необхідність стійкого та безпечного розвитку суспільства, визначає необхідність в якісній модернізації (новій реіндустріалізації) та екологізації промисловості [10, 143]. Адже все частіше наукове співтовариство починає говорити про гомогенність,

знелюдненість, антиантропологічність культури та гібридизацію антропосфери. Людина постає «творцем» природи, єдиним суб'єктом історії та господарем власної долі. Постнекласична наука, розвиваючись значними темпами, «породжує штучну людину та штучний світ в цілому, моделює перспективи людства і зі всією можливою достовірністю описує «світле» майбутнє електронної цивілізації» [5, 28]. Але чи буде це майбутнє таким «світлим», яким воно вбачається творцям технологій? Чи можливо лише сліпо слідувати технологічному оптимізму? Образ технологічного майбутнього певним чином можна зпрогнозувати, але основне питання в тому, які цінності ми закладемо в наше життя з приходом нових технологій та у взаємодію з ними. Пошук відповіді та ці та інші питання знаходяться в центрі сучасного наукового дискурсу.

Висновки і пропозиції. Сучасне суспільство характеризується нестійкістю, нелінійністю свого розвитку, певною мірою ризикогенністю. Експоненційний розвиток високих наукомістких технологій призводить до появи нового технологічного укладу, а також зміни соціального устрою суспільства, а отже і до експоненційного сприйняття і звикання до технологій, їх провадження в повсякденне життя людини. Питання лише в тому – якої забарвленості набудуть ці технології? Це, в першу чергу, залежить від тих цінностей, які ми підтримуємо і пропагуємо. В сучасних умовах розвитку цивілізації спостерігається трансформація загальнолюдських цінностей та тенденція до виникнення нових цінностей техногенної цивілізації. Але, на нашу думку, важливі не стільки цілі та ідеали, скільки методи, які ми використовуємо для досягнення своєї мети. Мораль ідеалів призводить до тоталітаризму, мораль методів – до гуманізму. Звертаючись до категоричного імперативу І. Канта, застосовуючи принципи біоетики, приходимо до висновку, що досить важливим є те, яким цінностям ми слідуємо і які методи ми використовуємо вже сьогодні для побудови майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман : [пер. с англ.] / Под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Логос, 2002. – 390 с.
2. Буданов В. Г. Новый цифровой жизненный техноуклад – перспективы и риски трансформаций антропосферы / В. Г. Буданов // Философские науки. – 2016. – № 6. – С. 47–55.
3. Капра Ф. Паутина жизни. Новое научное понимание живых систем / Ф. Капра : [пер. с англ.] / Под ред. В. Г. Трилиса. – К. : «София»; М. : ИД «София», 2003. – 336 с.
4. Мареева Е.В. От искусственного интеллекта к искусственной душе / Е. В. Мареева // Вопросы философии. – 2014. – № 1. – С. 171–177.
5. Мариносян Х. Э. Электронная цивилизация как глобальная перспектива / Х. Э. Мариносян // Философские науки. – 2016. – № 6. – С. 7–31.

6. Нейсбит Д. Высокая технология, глубокая гуманность: Технологии и наши поиски смысла / Джон Нейсбит при участии Наны Нейсбит и Дугласа Филиппа; пер. с англ. А. Н. Анваера. – М. : АСТ: Траюткнига, 2005. – 381, [3] с. – (Philosophy).

7. Ракитов А. И. Человек в оцифрованном мире / А. И. Ракитов. – Философские науки. – 2016. – № 6. – С. 32–46.

8. Сумченко С. В. Сучасна наука: стан та перспективи розвитку / С. В. Сумченко // Філософія науки: традиції та інновації : Науковий журнал. – № 1-2 (13-14). – Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. – С. 12–21.

9. Степин В.С. Перелом в цивилизационном развитии. Точки роста новых ценностей / В.С. Степин // Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция / Под ред. проф. Д.И. Дубровского. – М. : ООО «Изд-во МБА», 2013. – С. 10–25.

10. Фомин М. В. Технологии качества жизни и постиндустриальная эпоха / М. В. Фомин // Вопросы философии. – 2016. – № 3. – С. 139–146.

11. Шавель С. А. Дерзание риска: философские и социологические аспекты инноваций / С. А. Шавель // Философские науки. – 2016. – № 7. – С. 109–121.

REFERENCES

1. Bauman Z. Individualizirovannoye obshchestvo / Z. Bauman : [per. s angl.] / Pod red. V. L. Inozemtseva. – М. : Logos, 2002. – 390 s.

2. Budanov V. G. Novyy tsifrovoy zhiznennyy tekhnouklad – perspektivy i riski transformatsiy antroposfery / V. G. Budanov // Filosofskiye nauki. – 2016. – № 6. – S. 47–55.

3. Kapra F. Pautina zhizni. Novoye nauchnoye ponimaniye zhivyykh sistem / F. Kapra : [per. s angl.] / Pod red. V. G. Trilisa. – К. : «Sofiya»; М. : ID «Sofiya», 2003. – 336 s.

4. Mareyeva Ye.V. Ot iskusstvennogo intellekta k iskusstvennoy dushe / Ye. V. Mareyeva // Voprosy filosofii. – 2014. – № 1. – S. 171–177.

5. Marinosyan KH. E. Elektronnaya tsivilizatsiya kak global'naya perspektiva / KH. E. Marinosyan // Filosofskiye nauki. – 2016. – № 6. – S. 7–31.

6. Neysbit D. Vysokaya tekhnologiya, glubokaya gumannost': Tekhnologii i nashi poiski smysla / Dzhon Neysbit pri uchastii Nany Neysbit i Duglasa Filipsa; per. s angl. A. N. Anvayera. – М. : АСТ: Trayutkniga, 2005. – 381, [3] s. – (Philosophy).

7. Rakitov A. I. Chelovek v otsifrovannom mire / A. I. Rakitov. – Filosofskiye nauki. – 2016. – № 6. – S. 32–46.

8. Sumchenko S. V. Suchasna nauka: stan ta perspektivi rozvitku / S. V. Sumchenko // Fіlosofіya nauki: traditsії ta іnnovatsії : Naukoviy zhurnal. – № 1-2 (13-14). – Sumi : Vidavnitstvo SumDPU імені А.С. Makarenka, 2016. – S. 12–21.

9. Stepin V.S. Perelom v tsivilizatsionnom razvitii. Tochki rosta novykh tsennostey / V.S. Stepin // Global'noye budushcheye 2045. Konvergentnyye tekhnologii (NBIKS) i transgumanisticheskaya evolyutsiya / Pod red. prof. D.I. Dubrovskogo. – M. : OOO «Izd-vo MBA», 2013. – S. 10–25.

10. Fomin M. V. Tekhnologii kachestva zhizni i postindustrial'naya epokha / M. V. Fomin // Voprosy filosofii. – 2016. – № 3. – S. 139–146.

11. Shavel' S. A. Derzaniye riska: filosofskiye i sotsiologicheskiye aspekty innovatsiy / S. A. Shavel' // Filosofskiye nauki. – 2016. – № 7. – S. 109–121.

АННОТАЦИЯ

Т.А. Кравченко. Научно-технический прогресс и свобода личности: философско-аксиологический анализ.

В статье раскрывается сущность современного общества, которое характеризуется неустойчивостью, нелинейностью своего развития и рискогенностью. Автором отмечается, что экспоненциальное развитие высоких наукоемких технологий приводит к появлению нового технологического уклада, а также изменению социального строя общества, а, следовательно, и к экспоненциальному восприятию и привыканию к технологиям, их внедрению в повседневную жизнь человека. Акцент сделан на тезисе, что в современных условиях развития цивилизации наблюдается трансформация общечеловеческих ценностей и тенденция к возникновению новых ценностей техногенной цивилизации. Автором акцентируется внимание на вопросе свободы личности, а также важности методов, которые используются для достижения цели в построении образа будущего.

Ключевые слова: устойчивое общество, свобода личности, свобода выбора, дигитализация, антропосфера, риск, технонаука, постправда.

SUMMARY

T.O. Kravchenko. Scientific and Technological Progress and Individual Freedom: Philosophical and Axiological Analysis.

The present article dwells upon the essence of modern society, which is characterized by instability, nonlinearity of its development and risk. The author notes that the exponential development of high technology leads to the emergence of a new technological structure and changes in the social structure of society, and, consequently, to the exponential perception and addiction to technology, its introduction to everyday life. The special significance is paid to the current conditions of civilization and the transformation of human values and the tendency to new values of technogenic society. A special accent must be given to the issue of individual freedom and the importance of the methods used to achieve the goal of building the future.

Much attention is paid to the analysis of postnonclassical science, defining its features and ideological orientations. Also the author reveals the essence of the

basic philosophical issues, such as the active development of scientific knowledge, dissemination and implementation of high technologies (Hi-Tech and Hi-Hume) etc. Special attention is paid to the analysis of the main features of electronic civilization, for example, the formation of social communication networks, the empowering of the global Internet, the virtualization of human life, and the processes of informatization, computerization and digitization. The author reveals the positive and negative impacts of high technology for human and society. Much attention is paid to the transformation of the concept of «values» in the context of active expansion of high technologies.

Keywords: *sustainable society, individual freedom, freedom of choice, digitalization, anthroposphere, risk, techno-science, post-truth.*

УДК 629.33.000.141

О.Е. Гончарова
Одесский национальный
политехнический университет

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИССЛЕДОВАНИЮ СЛОЖНОЙ МАКРОСИСТЕМЫ ТИПА «ВОДИТЕЛЬ–АВТОМОБИЛЬ–СРЕДА» [В–А–С]

В работе впервые акцентируется внимание на методологических решениях увеличения безопасности автомобиля. Несмотря на множество подходов к исследованию сложной макросистемы типа [В–А–С], на сегодняшний день проблема безопасности дорожного движения не решена и остается актуальной. В статье проведен обзор и анализ существующих общенаучных методологических подходов к исследованию сложных объектов и систем: структурного, функционального, комплексного, системного, кибернетического, синергетического, «мышления в сложности». Выявлена основная проблема существующих методологических подходов к исследованию сложной макросистемы типа [В–А–С] – это не учёт того факта, что в нее входят системы разного класса, в терминах постнеклассики – открытые, линейные системы; открытые, нелинейные, человекомерные, самоорганизующиеся системы/среды (В.С. Степин); психомерные (И.В. Ершова-Бабенко). В статье выдвигается гипотеза о необходимости учета степени соответствия/несоответствия систем разного класса, входящих в макросистему [В–А–С], а также применения концептуальной модели психосинергетики «целое в целом» как наиболее адекватной в методологическом аспекте.

Ключевые слова: *методологические подходы к исследованию, постнеклассические подходы, сложная система, макросистема, класс системы, концептуальная модель «целое в целом».*